

KÖZÉPSZINT

Csuszó Sándor • Kozma Géza • Lovrity Andrea

Érettségire készülök

FELKÉSZÍTŐKÖNYV

forrásokkal, kidolgozott feladatokkal

TÖRTÉNELEM

Csuszó Sándor • Kozma Géza • Lovrity Andrea

Érettségire készülök

FELKÉSZÍTŐKÖNYV
forrásokkal, kidolgozott feladatokkal

TÖRTÉNELEM

KÖZÉPSZINT

Mozaik Kiadó – Szeged, 2019

Az érettségi felkészítő könyv elsősorban az esszéírást szeretné tanítani, de egy tesztfeladatsort is tartalmaz.

A fejezetek elején összegyűjtve megtalálják azokat az adatokat, amelyeket a kerettanterv alapkövetelményként jelöl meg. Nem mindegyik szerepel az esszéekben vagy a tesztfeladatokban, de bármelyik előfordulhat az érettségien. Használják a könyvnek ezt a részét is a készülés során!

A **tesztfeladatok** annyira sokfélék, hogy csak típusokat lehetett itt bemutatni. A gyakorlást segíti a jó megoldáshoz szükséges információk kiemelése. A feladatrészek melletti piktogramok a feladat jellegére és a lehetséges segítségre is utalnak.

Egy **rövid és egy hosszú esszé**hez adtunk javítókulcsot. Ezt nem tehetjük meg mindegyiknél, de minden szövegben jelöltük a javítás szempontjait, hogy lássák, mire kell figyelniük.

A jelölések egyrészt a szövegben, másrészt a szöveg melletti margón jelennek meg, ahhoz hasonlóan, ahogy a tanárok jelölik a javításban az értékelhető elemeket.

Egy rövid és egy hosszú esszében színezéssel jelöltük, hogy melyik szövegrész tartalmazza a forráselemzést, és melyek mutatják be az eseményeket alakító tényezőket.

A szövegben **kiemelten** szerepelnek a **szakszavak** és a megtanulandó **kronológiai, topográfiai** vagy **személyekhez kapcsolódó adatok**, és megisméltődnek a margón is. A kiemelt adatok jól használhatók önellenőrzésre, gyors ismétlésre.

A szöveg mellett kapott helyet a pontozás szempontjainak jelölése: **T**, **F**, **E**.

Javasoljuk, hogy dolgozzanak a szövegekkel. Például érdemes a megadott színkódokkal önmaguk számára kiemelni a fontos elemeket; erre példát is mutatunk a harmadik rövid és hosszú esszében. De készíthetnek javítókulcsokat, vázlatokat, és meg is írhatják a feladatokat az érettségien elvárt terjedelemben.

A korábbi érettségi feladatok és javítókulcsok megtalálhatók az **Oktatási Hivatal honlapján**. Ezek is hasznosak lehetnek.

Tesztfeladatoknál használt jelek:

lexikás ismeretek;

térképismeret, térképhasználat;

forráshasználat;

összefüggések felismerésére.

Esszéfeladatoknál használt jelek:

T1 időbeli információ;

T2 topográfiai adat;

F forráshasználat;

F1, **F2**, **F3** a forrás sorszám;

✓ forrásból származó vagy eseményeket alakító tény rögzítése;

✓✓ a megfelelő kifejtés;

E eseményeket alakító tényező;

E1, **E2**, **E3**, **E4** azt mutatja, hogy hányadik információ jelenik meg a szövegben. A rövid esszénél ez kettő, a hosszú esszénél négy.

Feladat

Mutassa be Iulius Caesar politikai törekvéseit a forrás és ismeretei alapján!

„[...] visszaélt hatalmával [...]. Mert nem elég, hogy mértéktelenül sok tisztséget elfogadott – örökös consulságot, élete végéig tartó dictatori hatalmat, [...] az „imperator” előnevet, a „haza atyja” melléknevet, szobrot állíttatott magának a királyok sorában. [...] A hagyományokat semmibe véve, éppilyen önkényesen osztogatta a hivatalokat több évre; [...] újdonsült polgárjogú személyeket, köztük néhány félig barbár gallust, felvett a senatorok sorába.” (Suetonius: A caesarok élete)

Iulius Caesar egyeduralmi kísérlete

A Kr. e. 1. századra a Római Köztársaság változásai a politikai rendszer válságához és polgárháborúhoz vezettek. Iulius Caesar kihasználta a szenátus és a néppárt közötti ellentétet, és Kr. e. 60-ban Pompeiusszal és Crassusszal politikai szövetséget kötött a hatalom megszerzéséért. Ez volt az első triumvirátus. ✓ Helytartóságot kapott Galliában, és új területeket csatolt a birodalomhoz. A szenátus Kr. e. 49-ben visszahívta Rómába, ahova Caesar hadseregével együtt tért vissza. A kiújult polgárháború Kr. e. 48-ban Caesar győzelmével végződött. Hadseregére támaszkodva katonai diktatúrát vezetett be, ✓✓ de intézkedéseivel a lakosságot is meg akarta nyerni.

A szenátus dictatori felhatalmazást, örökös consuli, censori és imperatori tisztséget adományozott neki. ✓ Így az állami hatalom minden eleme a kezében összpontosult. Személyes hatalmát is megnövelte: censorként a szenátust a saját híveivel bővítette, és polgárjogot adományozott provinciabelieknek. Maga irányította az állam pénzügyeit is. ✓✓

Bár a köztársasági intézmények fennmaradtak, Caesar ezeket nem tisztelte. Diktátorként úgy alakította át a politikai szervezetet, hogy az a birodalom igazgatására alkalmas legyen. ✓ A hatalomból kiszorított konzervatív köztársaságiak Kr. e. 44-ben a szenátusban meggyilkolták. ✓✓

T1 Kr. e. 1. század
T2 Római Köztársaság
Caesar
szenátus, néppárt
triumvirátus

E1 dictator, consul

polgárjog

F

T1 Kr. e. 44.

E2

Feladat

A forrás és ismeretei alapján mutassa be a görög vallás legfontosabb vonásait!

1.

2.

3.

Görög mitológiai alakok: Athéné és Poszeidón (1), Aphrodité (2), Apollón (3)

A görög hitvilág

A görög (hellén) törzsek több hullámban telepedtek le a Balkán-félsziget déli részén. A Kr. e. 10. század után alakultak ki városközpontú államaik, a **polis**ok.

A görög vallás **politeista** volt. ✓ Az istenek egy családot alkottak. A főisten, **Zeusz**, testvéreivel (pl. **Poszeidón, Hádész, Héra**) és gyermekeivel (pl. **Pallasz Athéné, Árész, Hephaisztosz, Apollón, Hermész, Dionüszosz**) megosztotta a világ feletti hatalmon, és mint tekintélyes családfő parancsolt a többi istennek. ✓✓

A görögök az isteneket **ember alakúnak (antropomorf)** képzelték ✓ és **emberi tulajdonságokkal ruházták fel, cselekedeteikről mítoszok születtek.** ✓✓ Az **olümposzinak** nevezett fontosabb isteneket az egész görögség tisztelte. ✓ A közös vallás és az istenek tiszteletére rendezett **összgörög (pánhellén) ünnepek**, pl. a **Kr. e. 776** óta feljegyzett **olümpiai játékok**, vagy a Kr. e. 5. századtól megrendezett **athéni drámai versenyek** erősítették a külön államokban élő görögök összetartozását. ✓✓

A görög hagyományok közül számos elem beépült az európai kultúrába, pl. az **olimpia** és a **színház**, de a **mitológiai történetek** is ismertek, sőt gyakran modern történetként, modern médiumokon is megjelennek.

polis
politeista
Zeusz, Poszeidón,
Hádész, Héra,
Pallasz Athéné,
Apollón, Dionüszosz
antropomorf
mítosz

E1

F

T1

T2

E2

Kr. e. 776

Olümpia

drámai verseny

Feladat
A forrás és ismeretei segítségével mutassa be a középkori városok kiváltságait!

Fallal körülvett középkori város a 12. századi Nyugat-Európából

A városok jogai az érett középkorban

Nyugat-Európa és Észak-Itália területén a **11–12. században** kibontakozó **kommunamozgalom** hatására számos település kapott városi rangot a királytól. ✓ A földesúri fennhatóság alól kikerült városok nem tartoztak feudális szolgáltatásokkal, csak a királynak és az egyháznak fizettek **adót** a jövedelmük után, valamint **vámot** a kereskedelmi tevékenységükkel kapcsolatban. A kiváltságok közé tartozott a **vásártartás** joga. A város főterén volt a **piac**, ahol a helyi kézművesek és a környékbeli parasztok mellett távolsági kereskedők is árulhattak. Az uralkodói támogatás fontos eszköze volt az **árumegállító jog**, amely révén a helyi kereskedők jutottak haszonhoz. ✓✓

Fontos városi kiváltság volt az **önkormányzat**. ✓ A vagyonnal rendelkező **polgárok** városi tanácsot választottak. Ez a testület a városra vonatkozó rendeleteket hozott, adót vetett ki, irányította a közigazgatást, megszervezte a rendfenntartást és bíraskodott. A városi tanács élén a **polgármester** állt. A polgárok joga volt a **bíró** és a **plébános megválasztása** is. A polgármester vagy főbíró és a tanács tagok a gazdagabb, tekintélyesebb polgárok közül kerültek ki. ✓✓ A szegény városi népnek nem volt joga beleszólni a közügyekbe.

A **városok falat építhettek**, ✓ **hogyan megvédjék javaikat és függetlenségüket**. A fal karbantartása, védelme a polgárok szervezeteire, a **céhekre** hárult. ✓✓

- T2** Nyugat-Európa
Észak-Itália
- T1** 11–12. század
kommunamozgalom
adó, vám
- vásártartás
piac
árumegállító jog
- E1** önkormányzat
polgár
- polgármester,
bíró- és plébános-
választás
- E2** városfal
- F** céh

Feladat

A forrás és ismeretei segítségével mutassa be a céhek kialakulását és működését!

- „1. Párizsban senki sem lehet takács, csak ha ipart vásárol a királytól. [...]
2. A párizsi kerület határain belül sem takácsnak, sem másnak nem lehet műhelye, ha maga nem ért ipara műveléséhez, és ha nem mesternek a fia.
3. Minden párizsi takács két széles és egy keskeny szövőszéket tarthat a házában, de házán kívül egyet sem [...].
8. Minden takácsmester csak egy tanulót tarthat a házában, azt is csak négy évre és 4 párizsi livre fejében [...].
47. Az említett céh tagjai közül senki sem kezdheti a munkát napfelkelte előtt, különben [...] büntetést fizet, ha nem forgott fent az a körülmény, hogy a vég posztót be kellett fejezni.
51. A takácssegédek hagyják abba a munkát, mihelyt a vecsernyére hívó harang megszólal.”
(A párizsi takácsok határozatai, 13. század)

A céhek kialakulása és működése

A 10. századra **Nyugat-Európában** felendült az áruterelés és a helyi piac, létrejöttek a városok, és megerősödött a polgárság. Az idegen árukkal szemben és a minőség védelmében az iparosok a **11–12. század** folyamán érdekvédelmi szervezetekbe, **céhekbe** tömörültek. ✓ A céhek elérték, hogy a városi **piacon** csak a városi céhekbe tartozók értékesíthessék termékeiket, s lehetetlenné tették a céhen kívüli kézművesek, a **kontárok** működését. ✓✓ *Meghatározták a munkaidőt, az alkalmazottak számát, a munkaeszközök számát, a termelhető mennyiséget, a béreket, és megállapították a termék árát. ✓ Szigorúan szabályozták a minőséget is. Ezzel **korlátozták a versenyt**, és biztosították a céhbe tartozó iparosok megélhetését. ✓✓*

A céh élén az atyamester állt. A **céhmester** olyan iparos volt, aki saját műhelyében dolgozott egy-két segédjével és inasával. ✓ A **segéd** nem a saját műhelyében dolgozó iparos volt, aki a mester irányításával elsajátította a szakma minden elemét. Az **inas** a mester házában szolgaként alkalmazott kiskorú volt.

A céh szabályozta a mesterré válás folyamatát. Előírták az inas kötelességeit, rendelkeztek a legények munkavállalásának rendjéről, a munkaidőről és a munkabérről. A vizsga a **mesterremek** elkészítése volt. A sikeres vizsga mellett fizetni kellett a céhbe való felvételért és lakomát kellett adni a többi mester számára. Ezért nem minden legényből lehetett mester. ✓✓

T2 Nyugat-Európa

T1 11–12. század
céh
piac

E1 kontár

versenykorlátozás

F
mester
segéd

inas

mesterremek

E2

A kétpólusú világ kialakulása (10.1.)

Feladat

Mutassa be a forrás és ismeretei alapján az ENSZ két legfontosabb szervét és működésük alapvető sajátosságait!

„Minden olyan kérdést, amelyben cselekvésre van szükség, a Közgyűlésnek a vita előtt, vagy azután a Biztonsági Tanács elé kell terjesztenie. [...] Ha a Biztonsági Tanács úgy találja, hogy a (fegyveres erők felhasználásával nem járó) rendszabályok elégtelenek, úgy fegyveres erők felhasználásával olyan műveleteket fogantathat, amelyeket a nemzetközi béke és biztonság fenntartásához vagy helyreállításához szükségesnek ítél.” (Részletek az ENSZ Alapokmányából)

Az ENSZ legfontosabb szervei

Az **Egyesült Nemzetek Szervezetének** létrehozásáról még a háború alatt döntöttek a tengelyhatalmak ellen harcoló **antifasiszta koalíció** tagállamai. Alapelveit **1945.** június 25–26-án San Franciscóban fogadták el 51 ország részvételével. ✓ Feladata a nemzetközi együttműködés elősegítése, a **béke és biztonság** megőrzése. ✓✓

Az **ENSZ** legfontosabb szervei a Közgyűlés és a Biztonsági Tanács. ✓ A **Közgyűlésben** az egyenlőség érvényesül, ugyanis a 193 tagállam egy-egy szavazattal rendelkezik. A határozatok azonban nem kötelező érvényűek. Az eredetileg 11 tagú **Biztonsági Tanács** ma 15 tagból áll. Őt **állandó tagja** van: az USA, Oroszország (eredetileg: Szovjetunió), Kína, Franciaország és Nagy-Britannia. A nem állandó tagokat a Közgyűlés választja kétéves mandátummal. A BT tagjai is egy-egy szavazattal rendelkeznek, de az állandó tagoknak egyformán kell szavazni, hogy egy határozat érvénybe lépjen. Ez a szabály **vétójogot** biztosít az állandó tagoknak, és garantálja az alapítók dominanciáját napjainkban is. ✓✓

A Közgyűlés elé tárt és a béke fenntartása érdekében cselekvést igénylő ügyek a Biztonsági Tanács elé kerülnek. ✓ A határozat meghozatalához a szavazatok kétharmados többsége kell. A Biztonsági Tanácsot az **ENSZ Alapokmányában** megfogalmazott rendelkezések jogosítják fel cselekvésre. Például a háborús térségbe **békefenntartó katonákat**, „kékszakosokat” küldhet, **gazdasági embargót** hirdethet, vagy **nemzetközi katonai beavatkozást** kezdeményezhet az agresszorral szemben. A **BT határozatai** az ENSZ-tagállamok részére kötelező érvényűek. ✓✓

Egyesült Nemzetek Szervezete

T1

1945

antifasiszta koalíció

E1

béke, biztonság

ENSZ

Közgyűlés

Biztonsági Tanács

állandó tag

vétójog

E2

az ENSZ Alapokmánya

békefenntartók

gazdasági embargó

nemzetközi katonai

beavatkozás

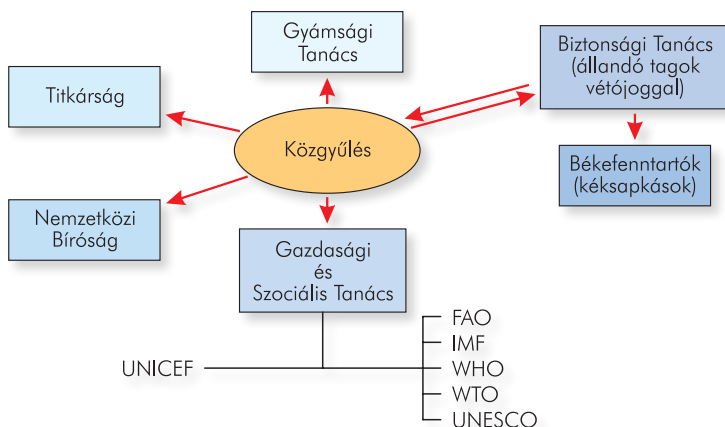
F

BT-határozatok

Feladat

Mutassa be a forrás és ismeretei alapján az ENSZ humanitárius célkitűzéseit, szervezeteit és azok globális feladatait!

Az ENSZ legfontosabb szervezetei

Az ENSZ szervezetei és globális feladatai

A háború utáni világ békéjének és biztonságának megőrzése és a nemzetközi együttműködés elősegítése érdekében az **antifasiszta koalíció** tagjai még a háború alatt elhatározták az **Egyesült Nemzetek Szervezete** létrehozását. ✓ Az **ENSZ** alapokmányát **1945.** június 26-án San Franciscóban írták alá. A világszervezetet a győztesek hozták létre, de bármely állam csatlakozhat hozzá, ha teljesíti az alapokmányban rögzített kötelezettségeket. Ma **193 tagállama** van. ✓✓

A **Közigyelés**, a **Biztonsági Tanács** és a **Nemzetközi Bíróság** mellett fontos szerepet tölt be a **Gazdasági és Szociális Tanács**. Feladata az **ENSZ gazdasági és szociális tevékenységének irányítása és összehangolása**. Intézményei: a **WHO** (Egészségügyi Világszervezet), a **FAO** (Élelmezési és Mezőgazdasági Szervezet), az **IMF** (Nemzetközi Valutaalap) és az **UNICEF** (Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezet). ✓ Az **ENSZ szervezetei** csak nemzetközi összefogással kezelhető világméretű problémák megoldásán dolgoznak. Ilyen a **globális felmelegedés** megállítása, a **harmadik világ**, az elmaradott térségek segítése, az éhínségek, betegségek felszámolása, a menekültek segítése és az **emberi jogok** védelme. ✓✓

Az ENSZ jelentőségét már a **hidegháború** korszaka megmutatta. A szovjet–amerikai szembenállás ellenére a koreai és a vietnami háború alatt is fenntarthatók voltak a **tárgyalásos** kapcsolatok. ✓ Bár nem minden konfliktust tudott hatékonyan kezelni, a BT tevékenysége mégis lehetőséget biztosít az államok közti nézeteltérések tisztázására, a kiobbant harcok korlátozására, lezárására. ✓✓

antifasiszta koalíció
Egyesült Nemzetek
Szervezete

T1

1945
193 tagállam

E1

Gazdasági és
Szociális Tanács
WHO
FAO, IMF
UNICEF

globális felmele-
gedés
harmadik világ
emberi jogok
hidegháború

F

tárgyalás

E2

A középkori magyar állam megteremtése

Fogalmak

nyelvrokonság, őstörténet, őshaza, törzsszövetség, kettős fejedelemség

honfoglalás, kalandozás

királyi vármegye, ispán, nádor, egyházmegye, királyi tanács, tized

szerviens, várjobbágy, vajda, Aranybulla, nemesi vármegye, székely, szász, kun

bandérium, aranyforint, regálé, harmincad, kapuadó, szabad királyi város, bányaváros, mezőváros, úriszék, báró, köznemes, kilenced, ősiség, perszonálunió

végvári rendszer, rendi országgyűlés, rendkívüli hadiadó, füstpénz, fekete sereg, Corvina

Személyek

Árpád

Géza fejedelem, I. (Szent) István, Koppány, I. (Szent) László, Könyves Kálmán, Anonymus

II. András, IV. Béla

I. Károly, I. (Nagy) Lajos

Luxemburgi Zsigmond, Hunyadi János, Hunyadi Mátyás

Topográfia

Magna Hungaria, Kazár Birodalom, Levédia, Etelköz

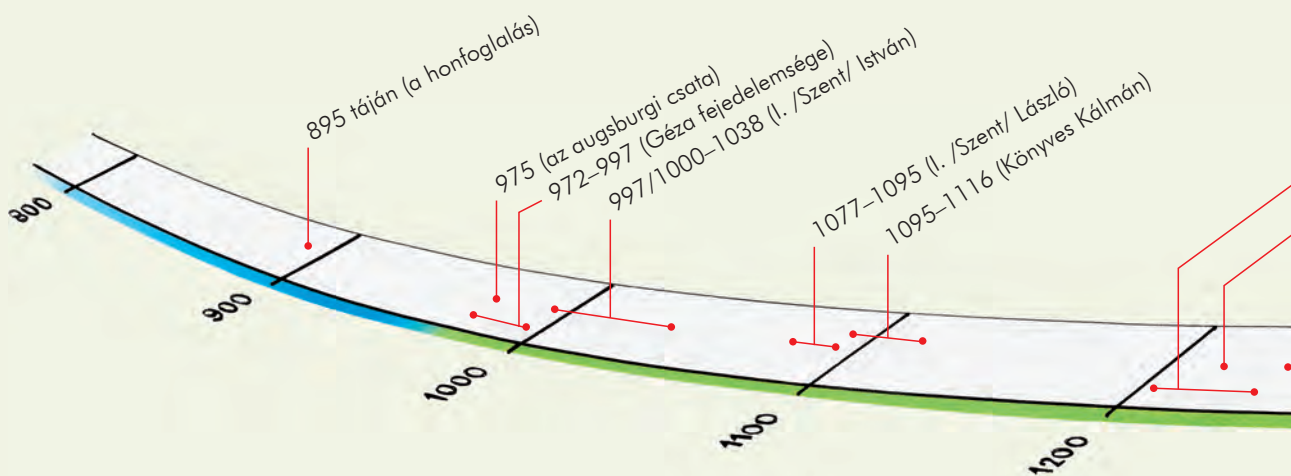
Vereckei-hágó, Augsburg

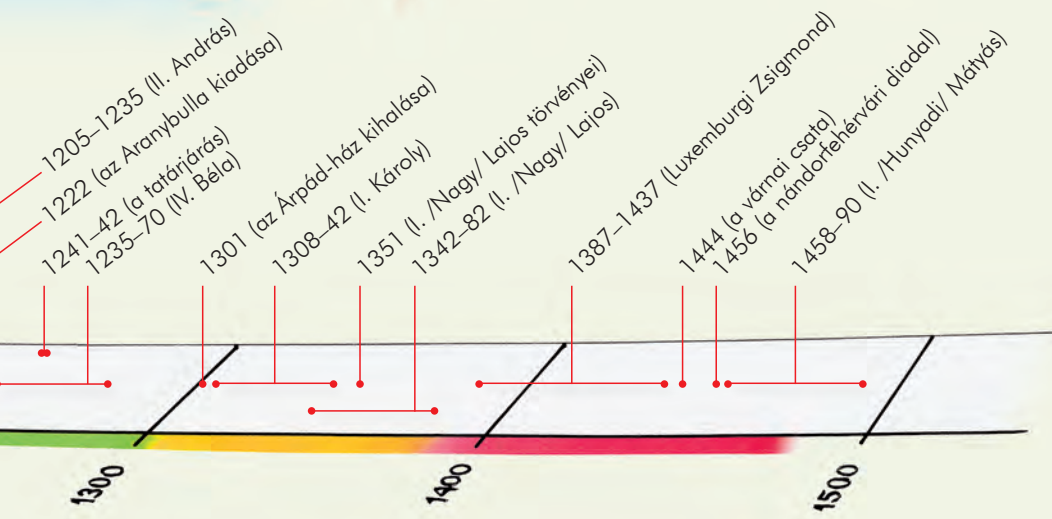
Pannonhalma, Esztergom, Székesfehérvár, Pozsony, Horvátország, Erdély, Dalmácia

Muhi, Buda

Visegrád

Nándorfehérvár

A jelenkor

Fogalmak

Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ), szuperhatalom, vasfüggöny, hidegháború, fegyverkezési verseny, kétpólusú világ, NATO, Varsói Szerződés, KGST, Európai Gazdasági Közösség (Közös Piac), berlini fal, harmadik világ, el nem kötelezettek mozgalma, enyhülési politika, szociális piacgazdaság, beat korszak, hippie mozgalom, olajválság, ökumené, újantiszemitizmus, Cartha '77 mozgalom, prágai tavasz, diáklázadások, Szolidaritás

■ rendszerváltozások

■ Európai Unió, integráció, euró

■ iszlám fundamentalizmus, terrorizmus, nemzetközi terrorizmus, vallási fanatizmus, PC, mobiltelefon, globalizáció, multikulturalizmus, internet, tömegkommunikáció, fogyasztói társadalom, adósságspirál, globális felmelegedés, ökológiai katasztrófa, fenntarthatóság, környezetvédelem, fiatalodó és öregedő társadalom, migráció, foglalkozási szerkezet, diszkrimináció

Személyek

Sztálin, Mao Ce-tung, Truman, Adenauer, Hruscsov, Kennedy, Ben Gurion, Tito, De Gaulle, Brezsnyev, Willy Brandt, Thatcher, Reagan

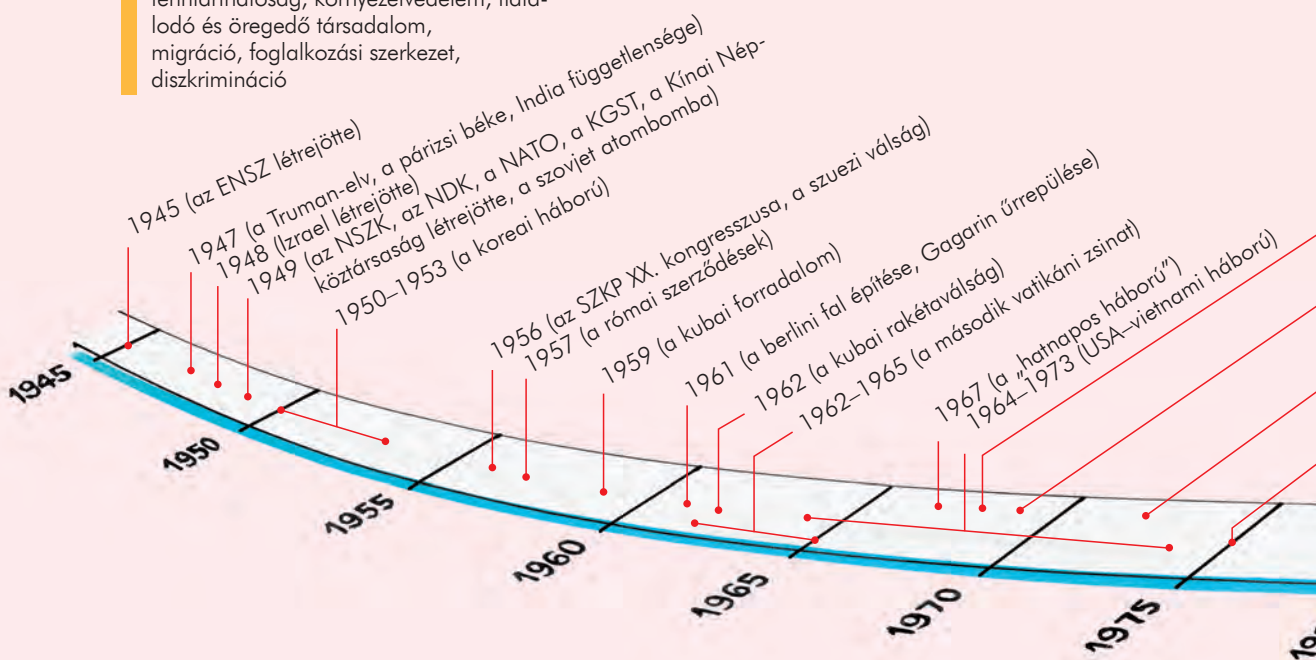
Ceaușescu, Gorbacsov, Helmut Kohl, Lech Wałęsa, Václav Havel, II. János Pál, George Bush, Borisz Jelcin, Bill Clinton, Tony Blair, George W. Bush

Topográfia

■ NSZK, NDK, Izrael, Kuba, Korea, Vietnam, Berlin, Helsinki, Prága, Gdańsk, Csernobil

■ Temesvár

■ az EU tagállamai

1968 (a prágai tavasz, a Brezsnev-doktrína, párizsi diáklázadások)

1969 (az első holdra szállás)

1972 (SALT-1 szerződés)

1975 (a helsinki értekezlet)

1979 (SALT-2 szerződés, szovjet csapatok Afganisztánban)

1989 (a kelet-közép-európai rendszerváltások, a berlini fal lebontása)

1991 (a Szovjetunió szétesése, a detszláv válság és az öbölháború kirobbanása)

1992 (a maastrichti szerződés aláírása)

1993 (Csehország és Szlovákia szétválása)

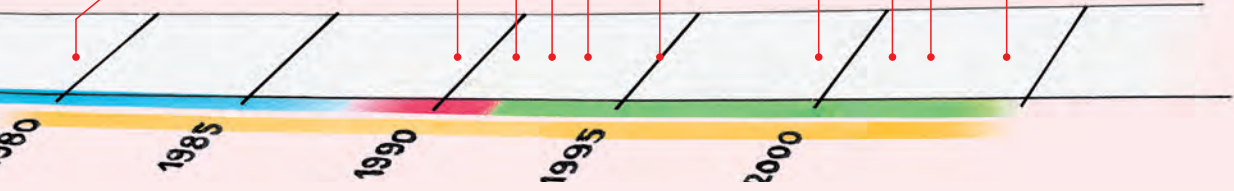
1995 (a schengeni egyezmény életbe lépése)

1999 (a NATO bombázza Szerbiát)

2001 (terrorattentátus az Egyesült Államok ellen)

2002 (az euró bevezetése)

2004 (híz új tagállam csatlakozik az EU-hoz, köztük Magyarország is)

Az ország három részre szakadása (5.1.)

Feladat

A források és saját ismeretei alapján mutassa be a mohácsi csata kül-, és belpolitikai előzményeit és a csatavesztés körülményeit! Használja a történelmi atlaszt is!

F1 [II. Ulászló] „ugyan mit tehetne ilyen súlyos pénzügyi problémák [...] közepette, amikor sem a kiszabott adókat, sem a vámokat nem fizetik be, hanem privát céljaira fordítják; a hadjáratba nem küldik el az előírt számú csapatot [...] A királyi kincstárnok néhány tisztviselőjét [...] [a birtokos] parancsára megölték, mikor a kirótt adót akarták beszedni. [...] A cseh katonák megtagadták a vezérlő Báthori parancsát, míg az ígért zsoldot ki nem utalják. [...] [1492] augusztus hónapban a veterán csehek úgynevezett fekete serege [...] önkényeskedéseinek és mohóságának tűrhetetlen szabadosságáért Kinizsi Pál kapitánytól elnyerte méltó büntetését.” (Antonio Bonfini)

F2 Nemzetközi kapcsolatok a 16. század elején Európában

F3 A Magyar Királyság és az Oszmán Birodalom erőviszonyai a mohácsi csatában

	MAGYAR KIRÁLYSÁG	OSZMÁN BIRODALOM
Terület	325 000 km ²	1 500 000 km ²
Lakosság	3,5 millió	12-13 millió
Állami bevételek	250-300 000 arany	4 000 000 arany
Állandó hadsereg	5-6 000 fő	55 000 fő
Vezetők	II. Lajos (1516–26) magyar király † Tomori Pál kalocsai érsek † Szapolyai György szepesi gróf †	I. (Nagy) Szulejmán szultán Bali szendrői bég Ibrahim nagyvezír
Szembenálló erők	Kb. 24 800 fős magyar sereg, horvát hadtestek, spanyolok, németek, csehek, pápai zsoldosok, 85 ágyú	Kb. 60 000 fő 160 ágyú
Veszteségek	Kb. 12-14 000 halott, köztük 16 zászlósúr és 5 püspök	10 000 fő (?)

A mohácsi csatavesztés körülményei

Mátyás halála után a cseh király, **II. (Jagelló) Ulászló** (1490–1516) került a magyar trónra. Uralkodása alatt gyengült a királyi hatalom, csökkentek az állami jövedelmek. Felszámolták a **zsoldos hadsereget**, a kincstár alig tudta fenntartani a **végvári rendszert**. ✓ A bárók és a nemesek között ellentét feszült, a nemesség elégedetlen volt az uralkodóval. Mindez gyengítette az ország védelmi képességét. ✓✓

Az európai politikát a 16. század elején a **Habsburg-Valois ellentét** határozta meg. Magyarország a Habsburg-Jagelló **házassági szerződés** révén a Habsburgok szövetségese volt. ✓ Ebben bízva **II. Lajos** (1516–1526) 1520-ban felmondta az Oszmán Birodalommal 1483 óta fennálló békét. A lépés igazi veszélye akkor mutatkozott meg, amikor I. Ferenc 1526-ban Habsburg-ellenes ligát hozott létre, és segítséget kért a szultántól. ✓✓

I. (Nagy) Szulejmán (1520–1566) trónra lépésével a oszmán külpolitikában az európai terjeszkedés került előtérbe. ✓ A szultán **1521**-ben támadást indított Magyarország ellen. Ekkor esett el **Nándorfehérvár**, a déli védelmi vonal kulcsa. ✓✓ A török fenyegetés miatt II. Lajosnak segítségre volt szüksége, de csak nagybátyja, Zsigmond lengyel király támogatásában reménykedhetett.

I. Szulejmán 1526-ban megtámadta Magyarországot. ✓ A fiatal uralkodó, II. Lajos személyesen vezette a királyi hadsereget. A magyar erők **1526. augusztus 29-én Mohácsnál** ütköztek meg a törökökkel. A valaha létezett legerősebb magyar hadsereg másfél óra alatt megsemmisült. ✓✓ A hadjárat kimenetelét előrevetítette, hogy az Oszmán Birodalom területe, lakossága, katonai ereje többszöröse volt Magyarországnak, így az erőviszonyok is a törökök győzelmét valószínűsítették. ✓ Az oszmán hadsereg korszerűbb volt: a **zsoldos janicsárok** fegyelmezett, képzett, nagy harci értékű egységeket alkottak. A török ágyúk és a **tüzérség** számbeli fölénye is jelentős szerepet játszott a török győzelemben. ✓✓

A csatában életüket veszítették a fővezérek, valamint más főurak és főpapok. Menekülés közben meghalt II. Lajos is. ✓ Szulejmán serege ellenállás nélkül elfoglalta és kifosztotta **Budát**, de még 1526 őszen elhagyta az országot. ✓✓ A mohácsi csatavesztés tehát nem okozta önmagában az önálló magyar királyság megszűnését. ✓ A **belső ellentétek**, a bárók és a nemesek közötti viszály és a **trónutódlás** körüli küzdelmek megosztották az erőket, lehetővé tették a török beavatkozását, és ez már elvezetett az ország **három részre szakadásához** és az önálló magyar állam bukásához. ✓✓

II. (Jagelló) Ulászló

zsoldos hadsereg
végvári rendszer

F1

Habsburg-Valois
ellentét
házassági szer-
ződés
II. Lajos

F2

I. Szulejmán

T1

1521

T2

Nándorfehérvár

E1

T1

1526. aug. 29.

T2

Mohács

E2

janicsár
tüzérség

F3

T2

Buda

E3

belső ellentétek
trónutódlás

három részre

E4

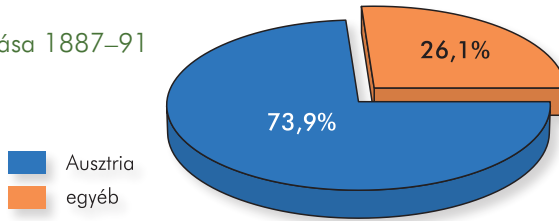
szakadás

A dualizmus kori gazdaság és társadalom (7.5.)

Feladat

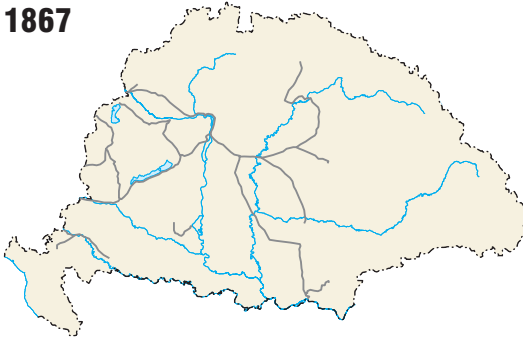
A források és ismeretei segítségével mutassa be a dualizmus kori gazdasági változásokat Magyarországon!

F1 A búzakisételek megoszlása 1887–91

F2 Magyarország vasúthálózatának bővülése

1867

1877

1890

1913

F3 A városi és a vidéki lakosság számának változása (1869–1890)

Lakóhely	A népesség aránya (%)		
	1869	1880	1890
Budapest	6	9,3	12,6
Városok	18,4	18,8	19,3
Falvak	75,6	71,9	68,1

Gazdasági változások a dualizmus korában

A dualizmus **1867-től 1918-ig** tartó időszakában **Magyarország** gazdasági fejlődéséhez az **Osztrák–Magyar Monarchia** politikai és gazdasági viszonyai kedvező keretet biztosítottak. ✓ A fellendülést külföldi, főleg osztrák **tőke** indította el, de a hazai **hitelszervezet** is gyorsan kiépült. Az iparosodás vívmányainak alkalmazását segítette a tőkeeros nagyvállalatok alapítása. Az ipar dinamikus fejlődését a **nyersanyagbázis** és a biztos **piac** is megalapozta. ✓✓

Az állam 1881 és 1907 között adókedvezményrel, illetékmentességgel, pénzbeli segéllyel támogatta a modern technikát alkalmazó gyárat: ✓ a **textilipar** és a **gépipar** mellett a korábban nem gyártott iparcikkek előállítását ösztönözték. A Felvidéken, Bánátban és Dél-Erdélyben található vasérckészletre alapozva jelentős **nehézipari** központok jöttek létre. A fellendülő **élelmiszeriparnak** és **malomiparnak** a mezőgazdaság szolgáltatta a nyersanyagot. ✓✓

A **folyószabályozás**, a **gőzhajók** elterjedése, a **vasúthálózat** kiépülése következtében javultak a **szállítás feltételei**. A vasút összekötötte a **nyersanyaglelőhelyeket** a **feldolgozóipari** és a **kereskedelmi központokkal** is. ✓ A kormány az **infrastruktúra** fejlesztését adókedvezményekkel és beruházásokkal segítette. ✓✓ Az iparfejlődéssel járó **urbanizáció** növelte a városok, **elsősorban Budapest** lakosságának arányát. ✓ A gépesítés ugyanis csökkentette a mezőgazdaság munkaerőigényét, a korábban bérmunkából élő falusi lakosságnak az ipar biztosított munkahelyet és megélhetést. ✓✓

Az ipar fejlődése ellenére Magyarország nemzeti jövedelmének legnagyobb részét a **mezőgazdaság** adta. Az 1870-es évekig tartó európai **gabonakonjunktúra** ösztönözte a termelés bővítését. ✓ A korszak elején elvégzett folyószabályozással csökkent az árterület, nőtt a megművelt földek aránya. ✓✓ A termelés elsősorban a **nagybirtokokon** modernizálódott. ✓ A gépesítés, **vetésforgó**, **műtrágyázás** és **fajtanemesítés** jelentősen növelte a termésátlagokat. Legnagyobb mennyiségben búzát termesztettek, de gyorsan nőtt a kapásnövények, a kukorica, a napraforgó, a burgonya és a takarmánynövények vetésterülete is. Az állattenyésztésben terjedt az **istállózás**, az állatállományon belül nőtt a jobb ipari nyersanyagot: gyapjút, tejet, húst adó fajták aránya. ✓✓

Az **exportcikkeket** is főleg a mezőgazdaság állította elő. A korszak végén ezek már **feldolgozott élelmiszeripari termék** voltak. ✓ A gazdaság fejlődését, gyors növekedését segítette a **vámunió**, mivel az **Oszták–Magyar Monarchiában** egységes és biztos piacot teremtett, ezáltal a vállalatokat megvédte a külső versenytől. Például az olcsóbb amerikai búza megjelenése ellenére a magyar gabonát jól el lehetett adni Ausztriában. ✓✓

T1 1867–1918
T2 Osztrák–Magyar Monarchia
Magyarország
tőke, hitelszervezet

E1 nyersanyag, piac

textilipar
gépipar
nehézipar
élelmiszeripar
E2 malomipar
folyószabályozás,
gőzhajó, vasút

infrastruktúra
F2 urbanizáció
T2 Budapest

F3
mezőgazdaság
konjunktúra

E3
nagybirtok
vetésforgó
műtrágyázás
fajtanemesítés

istállózás
E4 export

vámunió

F1

Mintafeladatok

A teszt

A **teszt** célja a történelmi ismeretek számonkérése forrásokhoz kapcsolódó feladatokkal. Az itt következő feladatsor példákat mutat az érettségien jellemző **feladattípusokra**.

A piktogramok arra utalnak, hogy milyen ismereteket, képességeket kell az adott feladat megoldásához mozgósítani. A válaszok többsége a **forrásokból** kiolvasható, de például az **atlasz** térképeiről **topográfiai** adatok mellett **történelmi nevek, évszámok**, sőt **folyamatok** is leolvashatók. Vannak kérdések, amelyekre a megtanult **lexikális** ismeretek birtokában vagy az **összefüggések** felismerésével lehet válaszolni. Az értékelés során válaszelemenként **0,5** vagy **1 pont** adható.

A megoldásokat nem adtuk meg, de megjelöltük a rávezető kulcsszavakat. (Ezzel mindenkit arra biztatunk, hogy ugyanígy járjon el.)

A megoldások a kerettantervi összefoglalóban a fejezetek elején megtalálhatók.

1 A feladat az ókori Kelet történelméhez kapcsolódik. Oldja meg a feladatokat a források és ismeretei segítségével! (Elemenként 0,5 pont, összesen 3 pont)

A) Határozza meg a forrásokhoz kapcsolható személyeket!

- „[a] minden egyiptomit arra kényszerített, hogy az ő számára dolgozzék. [...] Mintegy százezer ember dolgozott mindig úgy, hogy háromhavonként váltották egymást. [...] Magának a piramisnak az építése húsz évig tartott.” (Hérodotosz)
- „[b] ezután húsz tartományra osztotta Perzsiát, ezeknek perzsa nyelven satrapia a neve. Felosztván a tartományokat, helytartókat állított az élükre, és megszabta, hogy melyik nép mennyi adót köteles fizetni.” (Hérodotosz)
- „Hét nap elmúltával [c] visszatért révületéből. [...] Szerzetesek, két véglettől kell távol tartania magát annak, aki remeteségbe távozik. [...] Az egyik az, amely elmerül a gyönyörökben [...] A másik az, amely elmerül az önkínzásban. Szerzetesek, a Beérkezett mindkét végletet elkerülve rátalált a középutra, [...] amely nyugalomra, megismerésre, megvilágosodásra, kialvásra (nirvánára) vezet.” (Mahávagga)
- „Ha egy szabad ember kiszúrja egy szabad ember fiának a szemét: szúrják ki az ő szemét is. Ha egy szabad ember egy szabad embernek a csontját töri: törjék el az ő csontját is.” ([d] törvényei)
- „És küldje [e] Hírámhoz, ezt izenvén néki: Te tudod, hogy Dávid, az én atyám nem építhete házat az Úrnak, az ő Istenének nevének a háborúk miatt [...]; De most az Úr, az én Istenem nékem nyugalommat adott mindenfelől, úgy hogy semmi ellenségem és senkitől semmi bánatásom nincs. [...] És megépítették az Úrnak háza az Izráel fiainak Égyiptom földéből való kijövele után a négyszáznyolczvanadik esztendőben.” (Biblia)

- a) ..... b) ..... c) .....
d) ..... e) .....

B) Tegye időrendbe a személyeket! Kezdje a legkorábbival!

1	2	3	4	5
			c	

2

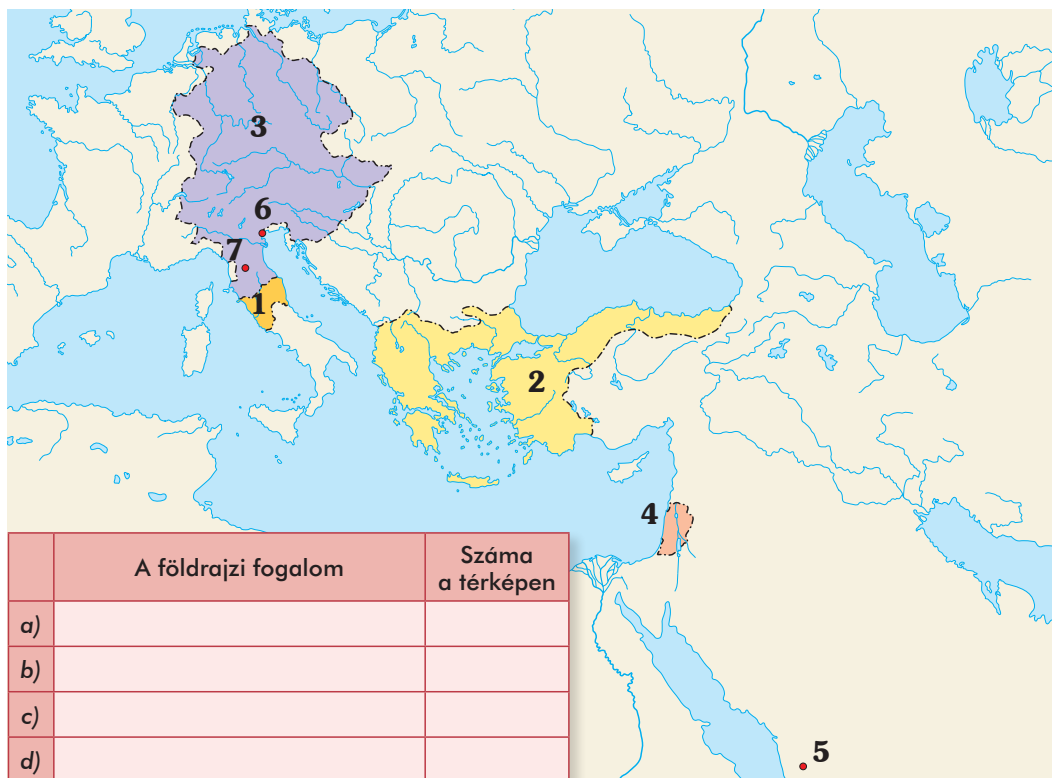
A feladat a középkor történelméhez kapcsolódik. Oldja meg a feladatokat a források és ismeretei segítségével! (Elemenként 0,5 pont, összesen 4 pont)

Rendelje a forrásrészletekhez a megadott helyneveket, illetve a térkép sorszámokkal jelölt helyszínei közül a hozzájuk illőt! Írja a megfelelő nevet és sorszámot a táblázat megfelelő helyére! Három név és három sorszám kimarad.

A megadott helynevek: Egyházi (Pápai) Állam, Bizánci Birodalom, Mekka, Német-római Birodalom, Szentföld, Velence, Firenze.

- a) „[...] [Justinianus császár] [...] az igen nagy háborúkat végigharcolta. [...] életútjának vége felé [...] valahogyan jobban szerette az ellenséget egymásra uszítani, meg szükség esetén ajándékokkal magához edesgetni.” (Agathias: *Historiae*)
- b) „Én Ottó, Isten kegyelméből dicsőséges császár, [...] odaadjuk, jelen megerősítő levelünk által, neked, [...] XII. János úrnak [...] Róma városát, [...] Továbbá a ravennai exarchatust, [...] melyeket a kegyes emlékeztető Pippin úr és Károly úr, [...] egykor adománylevélben adományoztak [...] a ti elődeiteknek, [...]” (I. Ottó német-római császár kiváltságlevele, 962)
- c) „[...] És hirdesd ki az emberek között a zarándoklatot, hogy jöjjenek hozzád gyalogszerrel, vagy mindenféle sovány [tevé], [...] hogy tanúbizonyságot tegyenek, [...] és említsék meg Allah nevét meghatározott számú napon minden egyes jószág [levágásakor]. [...] A jószágot mint áldozati állatot kell a Kábához vinni!” (Korán)
- d) „[...] száműzetésünk után 1028 évvel [1096] történt: [...] A bűnös Róma pápája felemelkedett, és felszólította mindazokat a népeket, [...] akik Krisztusban hisznek: gyűljenek össze, és vonuljanak Jeruzsálem ellen, és hódítsák meg a várost.” (Salamon ben R. Simeon krónikájából)

	A földrajzi fogalom	Száma a térképen
a)		
b)		
c)		
d)		

Tartalomjegyzék

A könyv használatáról	3
A középszintű írásbeli vizsga az érettségin	4

Az ókor és kultúrája

Poliszok az ókori Hellaszban (1.1.)	12
Az athéni demokrácia a Kr. e. 5. században	12
Társadalmi és politikai küzdelmek az ókori Rómában (1.2.)	14
Iulius Caesar egyeduralkodói kísérlete	14
Az európai kultúra alapjai (1.3.)	15
A görög hitvilág	15
A görög szobrászat	16
A római építészet	17
Az ókori zsidó vallás	18
A kereszténység kialakulása és főbb tanításai	19

A középkor

Nyugat-Európa a kora középkorban (2.1.)	22
A mezőgazdasági technika változásai	22
A hűbériség	23
A jobbágság helyzete	24
A középkori egyház (2.2.)	25
A nyugati és a keleti kereszténység főbb jellemzői	25
A keresztény-zsidó együttélés a középkorban	26
Az érett középkor Nyugat- és Közép-Európában (2.3.)	27
A középkori városok kialakulása	27
A városok jogai az érett középkorban	28
A céhek kialakulása és működése	29
Az iszlám vallás és az Oszmán Birodalom (2.4.)	30
Az iszlám vallás kialakulása és főbb tanításai	30
A középkor kultúrája (2.5.)	31
A román stílus	31
A gótikus stílus	32
A reneszánsz kultúra	33

Kora újkor (1492–1789)

A földrajzi felfedezések és következményei (4.1.)	36
A földrajzi felfedezések okai és főbb eseményei	36
A kapitalista gazdaság kialakulása	37
A kontinentális munkamegosztás kialakulása	38
Reformáció és katolikus megújulás (4.2.)	39
A lutheri reformáció	39

A kálvinizmus	40
A katolikus megújulás	41
A barokk	42
Alkotmányosság és abszolutizmus a 17–18. században (4.3.)	43
Az angol alkotmányos monarchia jellemzői	43
A felvilágosodás kora (4.4.)	44
A felvilágosodás államelmélete	44
A felvilágosodás valláskritikája	45

A polgári átalakulás, a nemzetállamok és az imperializmus kora (1789–1914)

A francia forradalom eszméi és a napóleoni háborúk (6.1.)	48
Az alapvető emberi és polgári jogok	48
A 19. század eszméi és a nemzetállami törekvések (6.2.)	49
A liberalizmus és a konzervativizmus	49
A nacionalizmus a 19. században	50
A szocializmus	51
Gyarmati függés és harc a világ újrafelosztásáért (6.3.)	52
A szövetségi rendszerek kialakulása	52
Az ipari forradalom hullámjai és hatásai (6.4.)	53
Az iparosodás kezdetei: a könnyűipari fellendülés	53
A közlekedés átalakulásának következményei	54
Az iparosodás környezeti hatásai	55
Az iparosodás második szakasza	56
Az iparosodás újabb szakaszának jellemzői	57

A világháborúk kora (1914–1945)

Az első világháború és következményei (8.1.)	60
Hadviselés az I. világháborúban	60
A Párizs környéki békek	61
A fasizmus és a nemzetiszocializmus (8.2.)	62
A náci ideológia	62
A kommunista diktatúra (8.3.)	63
A sztálini diktatúra	63
A második világháború (8.4.)	64
A német–szovjet viszony 1939 és 1941 között	64
Fordulat a keleti fronton	65
A nagyhatalmi együttműködés	66
A holokauszt	67

A jelenkor

A kétpólusú világ kialakulása (10.1.)	70
Az ENSZ legfontosabb szervei	70
Az ENSZ szervezetei és globális feladatai	71
A kétpólusú világ kialakulása	72

A kubai válság	73
Amerikai–vietnámi háború	74
A kétpólusú világrend megszűnése (10.2.)	75
A Szovjetunió szétesésének okai, folyamata	75
Jugoszlávia szétesése	76
Németország újraegyesítése	77
Az európai integráció (10.3.)	78
Az európai integráció folyamata	78
A maastrichti szerződés	79
Az Európai Unió és az uniós intézmények működése	80
A globális világ sajátosságai (10.4.)	81
A globális világgazdaság ellentmondásai	81

A középkori magyar állam megteremtése

A magyar nép története az államalapításig (3.1.)	84
A magyar honfoglalás	84
Az államalapítás és az Árpád-házi uralkodók kora (3.2.)	88
I. (Szent) István államalapító tevékenysége	88
A tatárjárás	90
Az Anjouk és Luxemburgi Zsigmond kora (3.3.)	92
I. Károly gazdasági és pénzügyi intézkedései	92
A Hunyadiak (3.4.)	94
Hunyadi Mátyás központosító intézkedései	94

Magyarország a kora újkorban (1490–1790)

Az ország három részre szakadása (5.1.)	98
A mohácsi csatavesztés körülményei	98
Az ország három részre szakadása	100
A várháborúk	102
Az Erdélyi Fejedelemség virágkora (5.2.)	104
Erdély etnikai és vallási képe a 16–17. században	104
A reformáció jellemzői és kulturális hatása	106
A török kiűzése és a Rákóczi-szabadságharc (5.3.)	108
A Rákóczi-szabadságharc előzménye, okai	108
A Rákóczi-szabadságharc lezárása, következményei	110
Magyarország a 18. sz.-i Habsburg Birodalomban (5.4.)	112
Magyarország demográfiai és etnikai átalakulása	112
Mária Terézia reformjai	114
II. József reformjai	116

A polgárosodás kezdetei és kibontakozása (1790–1914)

A reformkor (7.1.)	120
Széchenyi politikai programja	120
Kossuth politikai programja	122
Forradalom és szabadságharc (7.2.)	124

A márciusi forradalom	124
Az áprilisi törvények	126
Az 1848–1849-es szabadságharc	128
A kiegyezés és a dualizmus (7.3.)	130
A kiegyezéshez vezető út	130
A kiegyezés tartalma és értékelése (7.4.)	132
A kiegyezés	132
A dualizmus kori gazdaság és társadalom (7.5.)	134
Gazdasági változások a dualizmus korában	134
Az arisztokrácia és a nagypolgárság	136
Az etnikai viszonyok és a nemzetiségi kérdés	138

Magyarország a világháborúk korában (1914–1945)

Az első világháború és következményei (9.1.)	142
A trianoni béke következményei	142
A Horthy-korszak (9.2.)	144
A bethleni konszolidáció	144
A Horthy-korszak politikai berendezkedése	146
Magyarország külpolitikája	148
A Horthy-rendszer ideológiai alapjai	150
Művelődési viszonyok és társadalom (9.3.)	152
Az antiszemitizmus Magyarországon a két háború között	152
Magyarország a második világháborúban (9.4.)	154
Magyarország a Szovjetunió elleni harcokban	154
Magyarország német megszállása	156
A nyilas hatalomátvétel és következményei	158
A magyarországi holokauszt	160

Magyarország 1945-től a rendszerváltozásig

A Rákosi-korszak (11.1.)	164
A Rákosi-korszak politikai rendszere	164
A Rákosi-korszak gazdaságpolitikája	166
Az 1956-os forradalom és szabadságharc (11.2.)	168
Az 1956-os forradalom előzményei és kirobbanása	168
A forradalom győzelme és a szabadságharc leverése	170
A Kádár-korszak (11.3.)	172
A Kádár-korszak politikai rendszere	172
Életkörülmények az 1960–70-es években	174
A Kádár-korszak gazdaságpolitikája	176
A rendszerváltozás (11.4.)	178
A rendszerváltozáshoz vezető út	178
A rendszerváltozás főbb eseményei 1989–90-ben	180
A piacgazdaságra való áttérés nehézségei	182
Demográfiai folyamatok és a határon túli magyarság (11.5.)	184
Az erdélyi magyarság története 1945 után	184

Társadalomismeret

Társadalmi tagozódás és felelősségvállalás (12.1.)	188
A szociális ellátórendszer fő elemei és működése	188
A szociális ellátórendszer Magyarországon	189
A magyarországi romák foglalkoztatási helyzete	190
Az aktív és felelős állampolgárság alapjai (12.2.)	192
A hatalmi ágak viszonya a jelenkori Magyarországon	192
Az országgyűlési választások rendszere	194
Az alapvető emberi jogok	196
Alapvető pénzügyi és gazdasági fogalmak (12.3.)	197
A háztartás pénzügyei	197

Rövid választ igénylő feladatok

Mintafeladatok	198
Tartalomjegyzék	212